

THISTED KOMMUNE

STRUER
KOMMUNE

Lemvig Kommune

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-handleplan 2010-2015

Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Natura 2000-område nr. 28

Habitatområde H28

Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39

Kolofon

Titel:

Natura 2000-handleplan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Natura 2000-område nr. 28

Habitatområde H28

Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39

Udgiver:

Thisted Kommune, Morsø Kommune, Struer Kommune og Lemvig Kommune

År:

2012

Dato

Påskrives når handleplan vedtages

Forsidefoto.

Strandeng ved Tambosund som naturplejes af koen Berit med kalv

Fotograf: Tina Pedersen

Resume:

Natura 2000-handleplan for Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø (nr. 28).

Handleplanen beskriver hvordan Statens Natura 2000-plan vil blive realiseret inden for kommunernes geografiske område på land og kystnære områder. En prioritering af den forventede forvaltningsindsats i planperioden beskrives, og der angives mål samt forventet effekt for de enkelte aktiviteter. Det redegøres for forventede metoder og forvaltningstiltag, som kommunerne vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus i Natura 2000-området.

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	3
Baggrund.....	4
Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan	5
Mål for planperioden.....	8
Forventede metoder og forvaltningstiltag	11
Prioritering af den forventede forvaltningsindsats.....	15
Forventet effekt.....	17
Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag.....	19
Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere	21
Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur	22
Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.....	23
Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.	25
Bilag 6: Vedrørende miljøvurdering	28
Bilag 7: Anvisninger for beskyttelsesindsats for fugle	29

Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-plan for område nr. 28 ”Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø”.

Handleplanen er udarbejdet af Thisted Kommune, Morsø Kommune, Struer Kommune, Lemvig Kommune og Naturstyrelsen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Hver kommune sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er offentlig lodsejer og gennemfører Natura 2000-planen direkte i sin drifts- og plejeplan. Der er resuméer af disse drifts- og plejeplaner i bilag 4. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for offentlige arealer kun i handleplanens bilag 2.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25/11/2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse nr. 1116 af 25/11/2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
 - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
 - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
 - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Natura 2000-område nr. 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Områdebeskrivelse

Området består af flere store marine delområder bl.a. Nissum Bredning, og består af lavvandede grunde mod vest, samt Limfjordens dybeste område Oddesund mod øst. Midt i området ligger den beskyttede og lavvandede Skibsted Fjord, og længst mod nordøst ligger det vidt forgrenede farvand omkring Agerø. Længst mod vest ligger på Agger og Harboøre Tange en række kystlaguner, som er meget vigtige levesteder for fugle.

Strandenge, strandvolde og overdrev dominerer den terrestriske del af området. Langs skræntfoden og i Dover Kil området findes de fleste af områdets værdifulde kildevæld og rigkær, mens områdets klittyper findes på Agger Tange.

Vigtigste naturværdier

I området findes flere naturtyper, som i kraft af deres store arealmæssige udstrækning eller deres høje naturkvalitet er af stor betydning. Således forekommer en meget stor del af Nordjyllands samlede areal med strandenge i området. Strandengene er vigtige levesteder for de truede fuglearter alm. ryle og brushane.

Der er store marine værdier i området i kraft af forekomsten af nogle af landets største lavvandede fjordområder. Disse arealer har tidligere rummet vidtstrakte flader med ålegræs. De lavvandede marine områder omkring Agerø er af international betydning for lysbuget knortegås. Lagunesøerne på Agger og Harboøre Tange er vigtige ynglepladser for især alm. ryle, brushane, klyde og hav- og dværgerterne. Tangerne huser desuden væsentlige trækbestande af flere fuglearter. Dertil kommer, at flere af Natura 2000-områdets uforstyrrede holme udgør vigtige ynglelokaliteter.

Dover Kil området er unikt i kraft af sine store sammenhængende, men heterogene arealer med habitatnatur. Blandt Kilens vigtigste naturtyper er de store miks-forekomster af kildevæld og rigkær, der rummer flere naturperler med meget varieret flora karakteristisk for naturtyperne. Gul stenbræk og blank seglmos er arter som er eller har været kendt fra området og som på landsplan er meget sjældne. Odder er i dag vidt udbredt i området.

Trusler mod områdets naturværdier

Der er foretaget en tilstandsvurdering for de fleste af områdets naturtyper, og truslerne mod udpegningsgrundlaget er registreret.

Næringsstofbelastning er en trussel mod de fleste af områdets naturtyper. Problemet gælder såvel marine naturtyper i Limfjorden og tilknyttede fuglearter, som naturtyper på landjorden, der påvirkes af atmosfærisk kvælstofdeponering og randeffekt fra nærliggende dyrkede arealer. Invasive arter er ligeledes en trussel mod både terrestriske og marine naturtyper i Natura 2000-området.

På landjorden er flere af de naturtyper, som området er udpeget for at beskytte, truet af tilgroning og fragmentering, fordi naturarealerne ligger isoleret fra hinanden i mindre arealer. Flere af områdets arter er ligeledes truet af tilgroning, idet deres levesteder forringes som følge heraf. Tilgroning af tidligere afgræssede engarealer m.v. er således en trussel for flere fuglearter samt gul stenbræk og blank seglmos.

Forstyrrelse kan være en trussel mod hvinand og toppet skallesluger, og prædation har negativ betydning for især de jordrugende vadefugle og ternere.

Uhensigtsmæssig hydrologi, f.eks. som følge af afvanding eller uhensigtsmæssig slusepraksis, er en trussel mod flere af områdets naturtyper.

For flere af de marine naturtyper er eller kan fiskeri med bundsløbende redskaber være en trussel.

Målsætning

Det overordnede mål for Natura 2000-området er, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus.

Målet er, at områdets hav- og kystnatur udgør et stort, sammenhængende naturområde med vægt på dynamisk kystudvikling og retablering af de hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem havet og kysten, med velegnede, udbredte yngle- og rasteområder for hav- og kystfugle samt spættet sæl.

De i området arealmæssigt dominerende marine naturtyper samt søer og laguner sikres. De i biogeografisk henseende vidstrakte strandenge sikres ligeledes. Fuglebeskyttelsesområderne sikres som vigtige, velegnede levesteder for ansvarsarter samt for truede eller sjældne ynglefugle.

Kystskrænterne med fine overdrev og klitter sikres. Doverkil sikres som karakteristisk landskabsэлемент i området med meget fine kildevæld og rigkær.

Indsats

Oversigt over væsentlige indsatser til gennemførelse af denne plan:

Indsats	Stort omfang	Mindre omfang	Undersøges nærmere	Ikke anvendt
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Herunder bekæmpelse af invasive arter	X			
Forbedring af hydrologi Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger	X			
Ekstensiv drift Fx indførelse eller opretholdelse af græsning, høslet mm.	X			
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet (fx stenrev og skovnatur)	X			
Forbedring/sikring af levesteder Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder	X			
Reducere forstyrrelser Fx færdsel, sejlads og jagt			X	

Indsatsen vil helt overvejende dreje sig om sikring af og/eller genindføre lysåbne forhold ved drift/pleje af naturtyperne f.eks. i form af græsning og rydning af opvækst samt gennemføre en indsats over for invasive arter og problemarter. For de vandafhængige naturtyper sikres en for naturtyperne hensigtsmæssig vandstand. Der sikres velegnede levesteder for fugle og andre arter på områdets udpegningsgrundlag.

Der foretages en sammenkædning af forekomsterne af små og fragmenterede arealer med flere af områdets naturtyper og levesteder, hvor det naturmæssigt er muligt.
Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.

Endelig udføres en særlig indsats for truede naturtyper ved at sikre og udvide arealerne med rigkær, surt overdrev og kalkoverdrev, samt for den truede plante gul stenbræk ved at udvide arealet med egnet levested. For de truede ynglefugle alm. ryle, brushane, splitterne, dværgterne og mosehornugle samt den sjældne hvidbrystet præstekrave sikres levestederne en kvalitet og størrelse, så de kan understøtte et tilstrækkeligt antal ynglepar.

Græsset strandeng på Jegindø. Fotograf Tina Pedersen.

Mål for planperioden

(Natura 2000-planens indsatsprogram)

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 29-33 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag:

Overordnede mål

- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med strandeng, kildevæld og rigkær samt på levesteder for gul stenbræk og blank seglmos.
- De terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Der sikres velegnede levesteder for stavsild, stor vandsalamander, odder, spættet sæl, blank seglmos og gul stenbræk.
- Der sikres velegnede levesteder med yngle-/raste-/fouragerings-muligheder for rørdrum, rørhøg, alm. ryle, brushane, hvidbrystet præstekrave, splitterne, fjordterne, havterne, dværgterne, mosehornugle, klyde, lysbuget knortegås, kortnæbbet gås, bramgås, pibesvane, sangsvane, pibeand, krikand, spidsand, hvinand, toppet skallesluger, lille kobbersnepe og hjejle.
- Der sikres ynglepladser med minimal påvirkning fra prædatorer for dværgterne, splitterne, fjordterne, havterne, klyde, alm. ryle, brushane og hvidbrystet præstekrave.
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for hvinand og toppet skallesluger. (Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.)
- Invasive arter som mink, rynket rose, bjerg-fyr og klit-fyr, bekæmpes med bedst kendte metode og deres spredning forebygges efter bedst kendte viden.

Konkrete mål

Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- Forekomsterne af kalkoverdrev, surt overdrev, kildevæld og rigkær søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Velegnede levesteder for den sjældne og truede bilag II-art gul stenbræk udvides eller sammenkædes.

Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.

Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- Arealet med rigkær udvides sammen med arealet med kildevæld (levested for gul stenbræk) med sammenlagt 10-20 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Arealet med kalkoverdrev og surt overdrev udvides, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Gul stenbræk sikres, ved at potentielle levesteder opnår en kvalitet og størrelse (ca. 1 ha, 1-3 levesteder) i området omkring Doverkil. Herved sikres også levesteder for blank seglmos.
- De truede ynglefugle: alm. ryle, brushane, splitterne og dværgterne sikres gunstig bevaringsstatus ved at sikre levestederne en kvalitet og størrelse, så de minimum kan understøtte de i målsætningen angivne ynglende par i området hvert år.
- Fugle under kriteriet om ”få forekomster”: For hvidbrystet præstekrave sikres tilstrækkeligt store, uforstyrrede og velegnede yngle- og fourageringsområder til, at en stabil ynglebestand af hvidbrystet præstekrave kan etableres.

Indsatser som forventes gennemført via anden planlægning end handleplanen eller øvrig myndighedsudøvelse efter gældende lovgivning:

Et væsentligt element i at sikre de udpegede Natura 2000-områder er at undgå, at der etableres anlæg eller igangsættes projekter og aktiviteter, der kan skade eller forstyrre de arter og naturtyper, der har dannet grundlag for udpegning. Det vil sige ved myndighedsudøvelse efter gældende lovgivning.

De mest relevante reguleringer (som selv tager ansvar for Natura 2000-interessen) er nævnt nedenfor.

Husdyrgodkendelsesloven: Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen.

Vandplanen: Regulerer tilførslen af næringsstoffer til fjorde (herunder de marine naturtyper), søer og vandløb. Via vandplanlægningen sikres også vandløb gode fysiske forhold samt kontinuitet og søerne/vandhullerne i området sikres god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af stor vandsalamander og odder, samt forbedre levevilkårene for stavsild og for en lang række af fuglene på udpegningsgrundlaget.

Habitatbekendtgørelsen: Administration efter habitatbekendtgørelsen sikrer at en lang række af projekter, planer og aktiviteter eksempelvis ikke skader de marine naturtyper, ikke har væsentlige

påvirkninger på forekomsten af stavsild i et område samt sikre beskyttelsen mod ødelæggelse af rev mv.

Naturbeskyttelsesloven: Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af den generelle lovgivning, sikres mod ødelæggelse via anmeldelsesordningen efter naturbeskyttelseslovens § 19b.

Indsatser uden for kommunalt ressortområde:

Jagt, fiskeri og reservater er reguleret af anden lovgivning og administreres af statslige myndigheder, som vurderer behov og iværksætter evt. nødvendig indsats i planperioden.

Ansvar for gennemførelsen af de konkrete indsatser i Natura 2000-planerne på havet påhviler de enkelte sektormyndigheder – herunder indsatser vedr. sikring af:

- marine naturtyper,
- beskyttelse mod ødelæggelse af rev
- forekomster af stavsild i et område
- iværksættelse af undersøgelse vedr. forstyrrelse af hvinand og toppet skallesluger (Naturstyrelsen).

Havterne-æg. Fotograf Tina Pedersen

Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram). Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for offentlige arealer, hvor lodsejerne selv udarbejder drifts- og plejeplaner for at gennemføre Natura 2000-planen. Der henvises til resuméerne af denne offentlige drifts- og plejeplanlægning i bilag 4. Endvidere henvises til anvisninger for beskyttelsesindsatsen for fugle i bilag 7.

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

Naturtyper

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 2 grupper:

- Lysåbne naturtyper, inkl. sø- og vandløbsnaturtyper (se bilag 5)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#).

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem ”Indsats sikret i planperioden” og ”Behov for ny eller sikring af igangværende indsats”, da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.

Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne*. Tabellen angiver de samlede værdier for Thisted, Struer og Morsø Kommune. EF-habitatområdets geografiske udbredelse omfatter ikke Lemvig Kommune.

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Indsats sikret i planperioden	Behov for ny eller sikring af igangværende indsats	Samlet indsats
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst	0 ha	Op til 40 ha	Op til 40 ha
Forbedring af hydrologi	0 ha	Op til 10 ha	Op til 10 ha
Græsning eller høslæt	Ca. 430 ha	Op til 530 ha	Op til 960 ha
Ny habitatnatur**:			
Udvidelser af naturtyper	0 ha	10-20 ha	10-20 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4.

** I bilag 3 er der et kort, som viser potentielle områder for ny habitatnatur.

Arealer angivet i tabel 1 er potentielle bruttoarealer, der vil blive undersøgt nærmere i planperioden mhp. at vurdere gennemførlighed. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering og vil sikre Natura 2000-planens målopfyldelse ved at:

- Arealer med disse naturtyper indenfor Natura 2000-området ikke går tilbage
- Tilstanden samlet set ikke forringes i denne planperiode.

Hvor der i Natura 2000-planen er angivet eksakte antal hektar, er disse antal også normsættende for handleplanens ambitionsniveau og der er således ikke tale om potentielle bruttoarealer. Det gælder i tabel 1 for udvidelser af naturtyper.

Arter

Indsatsen for naturtyperne forventes i væsentligt omfang at bidrage til at sikre velegnede levesteder for arter på udpegningsgrundlaget.

Naturstyrelsen har vurderet, at der i denne planperiode ikke er behov for yderligere særskilt indsats for stor vandsalamander, odder, spættet sæl og stavsild.

For følgende fugle er der ikke lagt op til nogen særskilt indsats mht. forbedring af levevilkår i 1. planperiode: Rørdrum, Rørhøg, Lille Kobbersnepe og Mosehornugle.

For de øvrige arter på udpegningsgrundlaget er der i den statslige Natura 2000-plan lagt op til anvendelsen af de virkemidler, som fremgår af tabel 2.

Naturpleje i form af oprykning af piletræer i rigkær. Fotograf Tina Pedersen.

Tabel 2: Forventede virkemidler til forbedring af levevilkår for arter på udpegningsgrundlaget

Arter på udpegningsgrundlaget	Virkemidler til forbedring af levevilkår			
	Tiltag via vandplanen	Gældende lovgivning	Naturforvaltning ifm. prædation	Øvrige virkemidler
Almindelig ryle			X	Afgræsning/høslæt
Brushane			X	Afgræsning/høslæt
Dværgterne			X	
Fjordterne			X	
Havterne			X	
Hvidbrystet præstekrave			X	Afgræsning/høslæt
Klyde			X	Afgræsning/høslæt
Splitterne			X	
Bramgås	X			Afgræsning/høslæt
Hjejle				Afgræsning/høslæt
Hvinand*	X			Forstyrrelse
Kortnæbbet gås	X			Afgræsning/høslæt
Krikand	X			
Lysbuget Knortegås	X			Afgræsning/høslæt
Pibeand	X			
Pibesvane	X			
Sangsvane	X			
Spidsand	X			
Toppet skallesluger*	X			Forstyrrelse
Blank seglmos		X		Naturpleje/forbedret hydrologi/ udvidelse af naturarealet
Gul stenbræk		X		Naturpleje/forbedret hydrologi/ udvidelse af naturarealet

* er arter, hvor Naturstyrelsen i 1. planperiode undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for en konkret indsats overfor forstyrrelse.

Naturstyrelsens forvaltningsplan for mink lægger op til, at der søges gennemført en intens regulering i udvalgte særlige indsatsområder baseret på et partnerskab med interessenter. Forvaltningsplanen forudsætter, at der derudover fortsat sker bekæmpelse af mink også uden for de særlige indsatsområder.

Det er kommunernes vurdering, at Naturstyrelsens indsats mod prædation i første planperiode er tilstrækkelig til at beskytte arterne på udpegningsgrundlaget mod prædation, idet effekten af forvaltningsplan mod mink løbende vurderes. Forvaltningsplanen vurderes allerede i 2013. Ligeledes er det vurderet, at der ikke er behov for supplerende indsats på nuværende tidspunkt, men

på baggrund af effektiviteten af forvaltningsplanen vil kommunerne tage stilling til, om der er behov for en supplerende indsats i næste planperiode. Kommunerne forventer at indgå som samarbejdspartner vedr. udrulningen af minkforvaltningsplanen.

Fredninger i området bidrager til beskyttelse af fuglene på udpegningsgrundlaget. Fredning af farvandet omkring Agerø samt Skibsted Fjord begrænser jagt, sejllads og færdsel i området, som er med til at begrænse forstyrrelsespåvirkninger af fugle i området.

- Fredning af Katholm Odde, Munkholm Odde og Fuglholm sikrer at der i perioden 1. april til 1. juli ingen adgang er til det ca. 130 ha store område med strandenge, strandlaguner og kyststrækning. Denne fredning er med til at sikre et værdifuldt yngleområde for især klyde og havterne.
- Harboøre Tange er fredet område og al færdsel er forbudt på strandengene i fuglenes yngletid fra 15. april til 15. juni.
- Plet Enge er fredet og i fuglenes yngletid 1. april til 15. juli er der adgangsforbud på de fredede strandenge.
- På Gjellerode udfører Lemvig Kommune hedepleje (afbrænding og afgræsning med får) bl.a. af hensyn til fuglelivet. For at sikre en fortsat pleje af heden på Gjellerode vil Lemvig kommune lave en plejeplan for området.
- Området mellem Doverkil og Ydby Skjold er fredet og offentligheden har ikke adgang til de fredede arealer nord for Kløvenhøjvej. Området er en del af EF-fuglebeskyttelsesområde 27, og det er samtidig levested for de på landsplan meget sjældne arter gul stenbræk og blank seglmos.
- Agger Tange er fredet området og al færdsel på Tangens vandområder er forbudt hele året. Yderligere er dele af landområdet lukket for færdsel i perioden fra 15. april til 15. juli.

Der vurderes ikke at være behov for en supplerende indsats overfor arter i 1. planperiode.

Samarbejde med interesseorganisationer

Kommunerne indgår i dialog med interesseorganisationer, som har en særlig viden om arter og naturtyper fra udpegningsgrundlaget eller gør en særlig indsats for disse i området.

Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter
2. Sikring af de små naturarealer
3. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede
4. Indsats for truede naturtyper og arter

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

I dette afsnit redegøres der for de dele af indsatsprogrammet, som hhv. Thisted, Struer, Morsø og Lemvig kommune forventes at gennemføre med særligt fokus i 1. planperiode. Indsatsen kan være forskellig inden for den enkelte kommunes geografiske område.

I første planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomiaftalen for 2013 ml. regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000-indsats.

Nedenfor beskrives en prioriteret indsats, der forventes fordelt over hele Natura 2000-områdets geografiske udstrækning, hvor det er muligt at lave frivillige aftaler. Da virkemidlerne, der er valgt til gennemførelse af indsatsen, overvejende består af frivillige tilskudsordninger, forventes kommunens indsats primært at være faciliterende i forbindelse med gennemførelsen af indsatsen.

Generelt sikres det, at de arealer hvor der anvendes kommunale midler til at imødekomme indsatsprogrammet bliver vurderet i forhold til, at midlerne anvendes så omkostningseffektivt som muligt (mest og bedst natur for pengene).

Lysåbne naturtyper:

Indsatser for sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter:

- Opretholde eksisterende forpagtningsaftaler/græsningsaftaler vedrørende afgræsning af habitatnatur. Kontrakterne skal indeholde særlige vilkår i forhold til opnåelse af målsætningen for områdets tilstand.
- Informationsindsats i forbindelse med opretholdelse af hensigtsmæssigt pleje

Indsatser for sikring af en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje på de terrestriske naturtyper:

- Imødekomme lodsejere, der på eget initiativ henvender sig med interesse i at gennemføre en plejeindsats.
- Udarbejde plejeplaner i samarbejde med lodsejere
- Udarbejde ansøgninger om tilskud til rydning og hegn (Bek. 907).
- Gennemføre igangværende projekter. Projekterne kan fremstå som udstillingsvindue for fremtidige naturplejeprojekter indenfor handleplanens geografiske område.
- Udpegning af områder, hvor tilgroning er en trussel mod habitatnaturtyperne.
- Kontakt til lodsejere, som ejer habitatnatur, hvor tilgroningsklassen er høj (3 el. derover) og hvor der kræves pleje.

Indsatser for særligt sårbare naturtyper:

- Naturtyperne rigkær, kildevæld, kalkoverdrev og surt overdrev søges sikret, udvidet og sammenkædet.

Sikring af den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med strandeng, kildevæld og rigkær:

- Udpegning af områder, hvor hydrologiske forhold ønskes forbedret.
- Kontakt til lodsejere, der ejer berørte områder, hvor hydrologiske forhold ønskes forbedret.
- Udarbejde ansøgninger om tilskud til etablering af naturlige vandstandsforhold.

Bekæmpelse af invasive arter og problemarter:

- Skabe overblik over områder med invasive arter og problemarter.
- Igangsætte en indsats mod yderligere spredning og evt. bekæmpelse af invasive arter og problemarter.

Arter:

Indsats for sikring af egnede levesteder for stor vandsalamander og odder:

- Sikre at der ikke sker yderligere afvanding af området søer.
- Skabe overblik over, hvor oprensning af vandhuller vil forbedre levevilkår for stor vandsalamander

Indsats for gul stenbræk og blank seglmos:

- Udvide og sammenkæde velegnede levesteder for gul stenbræk og blank seglmos

Indsats for sikring af velegnede levesteder for fugle på udpegningsgrundlaget:

- Sikre at der ikke igangsættes projekter, planer eller aktiviteter inden for kommunernes ressortområde, som vil forstyrre levesteder med yngle/rast/forageringsmuligheder for fuglene på udpegningsgrundlaget.
- Undersøge mulighederne for at udvide levestederne for fugle på udpegningsgrundlaget.
- Indgå i dialog med interesseorganisationer med særlig viden om arter på udpegningsgrundlaget. Herunder indgå i dialog med DOF Caretakergrupperne omkring forvaltningen af levesteder for yngle- og rastefugle.

Indsats for sikring af ynglepladser med minimal påvirkning fra prædatorer:

- Bekæmpelse af mink foretages i henhold til Naturstyrelsens forvaltningsplan for mink i Danmark af 28. juni 2012. Kommunerne vil indgå i dialog og samarbejde med Naturstyrelsen om udrulningen af minkforvaltningsplanen.

Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper:

- *Rydning af uønsket opvækst*

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være bævreasp på overdrev og hede eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter som selvsåede nåletræer og glansbladet hæg. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation.

Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitatnatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

- *Græsning eller høslæt*

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort. Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om hængesæk.

Græsning eller høslæt er et middel til at bekæmpe invasive arter som fx bjørneklo og glansbladet hæg samt problem-arter som fx gyvel og bjerg-rørhvene.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskuds fodring eller ved høslæt (dvs. med fjernelse af den afslåede biomasse), vil effekten være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

- **Forbedring af hydrologi:**

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. strandenge, rigkær og kildevæld. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper som f.eks. gul stenbræk og blank seglmos. Mere naturlige vandstandsforhold kan være en afgørende forudsætning for, at de våde naturtyper som f.eks. strandenge, rigkær og kildevæld kan opnå gunstig bevaringsstatus. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der indvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet.

Ny habitatnatur:

- *Udvidelser af naturtyper*

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan det være for at øge levestederne for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Arter:

- *Indsats for arter*

Hovedparten af indsatsen for arterne på udpegningsgrundlaget vil ske gennem indsatsen for naturtyperne, som beskrevet i afsnittene ovenfor.

Det forventes, at tilstanden og det samlede areal af levesteder stabiliseres eller øges således, at der er grundlag for planens langsigtede bestandstal for fuglene eller grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsmuligheder for de øvrige arter.

Invasive arter:

- *Bekæmpelse af invasive arter*

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, som er karakteriseret ved en kraftig vækst, der fører til total dominans i et givet område. De optager ofte store sammenhængende arealer og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv.

Der anvendes mange forskellige bekæmpelsesmetoder over for de invasive arter. For flere arter og metoder, kendes der i dag ikke en effekt, men blot en vurdering på baggrund af kortvarige og uvidenskabelige undersøgelser. Bekæmpelsen af de invasive arter skal derfor udføres med varsomhed, da det ved forkert bekæmpelse kan risikeres, at bestanden vil forøges frem for at mindskes (f.eks. slåning af rynket rose en gang om året, medfører et forøget antal rodskud).

Velplejede strandenge ved Munkholm. Fotograf Tina Pedersen

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Naturtyper*:

Naturtype nr.	Naturtype	Handleplanmyndighed			I alt
		Thisted Kommune	Struer Kommune	Morsø Kommune	
7720	Kildevæld	< 1		< 1	< 1
7230	Rigkær	13		7	20
7140	Hængesæk				
6230	Surt overdrev	13	1		14
6210	Kalkoverdrev	14	10	2	27
4030	Tør hede	2			2
3260	Vandløb				
3150	Næringsrig sø				
2190	Klitlavning				
2170	Grårisklit				
2160	Havtornklit				
2140	Klithede	24	2		26
2130	Grå/grøn klit		4		4
2120	Hvid Klit				
2110	Forklit				
1330	Strandeng	199	283	370	852
1310	Enårig strandengsvegetation				
1220	Strandvold med flerårige planter				
1210	Strandvold med enårige planter				
1170	Rev**				
1160	Bugt**				
1150	Lagune				
1140	Vadeflade**				
1110	Sandbanke**				
	Uspecificeret natur	18			18
I alt		283	301	379	981

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planer i egne drifts- og plejeplaner. ** Marine naturtyper, der som oftest ligger uden for kommunalt ressortområde. Farveforklaring: Lys grå angiver at naturtypen ikke er kortlagt.

Arter:

1103	Stavsild (<i>Alosa spp.</i>)
1166	Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)
1355	Odder (<i>Lutra lutra</i>)
1365	Spættet sæl (<i>Phoca vitulina</i>)
1393	Blank seglmos (<i>Drepanocladus vernicosus</i>)
1528	Gul stenbræk (<i>Saxifraga hirculus</i>)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområderne:

Nr. F23 Agger Tange,

Nr. F27 Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme,

Nr. F28 Nissum Bredning

Nr. F39 Harboøre Tange, Plet Enge og Gjeller Sø

Fugle	Geografisk udbredelse			
	Thisted Kommune	Struer Kommune	Morsø Kommune	Lemvig Kommune
Almindelig ryle (Y)	F23			F39
Brushane (Y)	F23			F39
Dværgterne (Y)	F23			F39
Fjordterne (Y)	F23			F39
Havterne (Y)	F23 F27	F27	F27	
Hvidbrystet præstekrave (Y)				F39
Klyde (Y)	F23 F27	F27	F27	F39
Rørdrum (Y)	F23			
Rørhøg (Y)	F23			
Splitterne (Y)	F23			
Bramgås (T)				F39
Hjejle (T)	F23 F27	F27	F27	
Hvinand (T)	F27	F27 F28	F27	F28
Kortnæbbet gås (T)	F23			F39
Krikand (T)	F23			
Lille Kobbersneppe (T)	F23			
Lysbuget Knortegås (T)	F23 F27	F27	F27	F39
Mosehornugle (Y)	F23			F39
Pibeand (T)	F23			
Pibesvane (T)	F23			
Sangsvane (T)	F23			F39
Spidsand (T)	F23			
Toppet skallesluger (T)	F27	F27 F28	F27	F28

Y betyder at fuglen yngler i området, men T betyder at fuglen er på træk.

Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig om følgende retningslinjer:

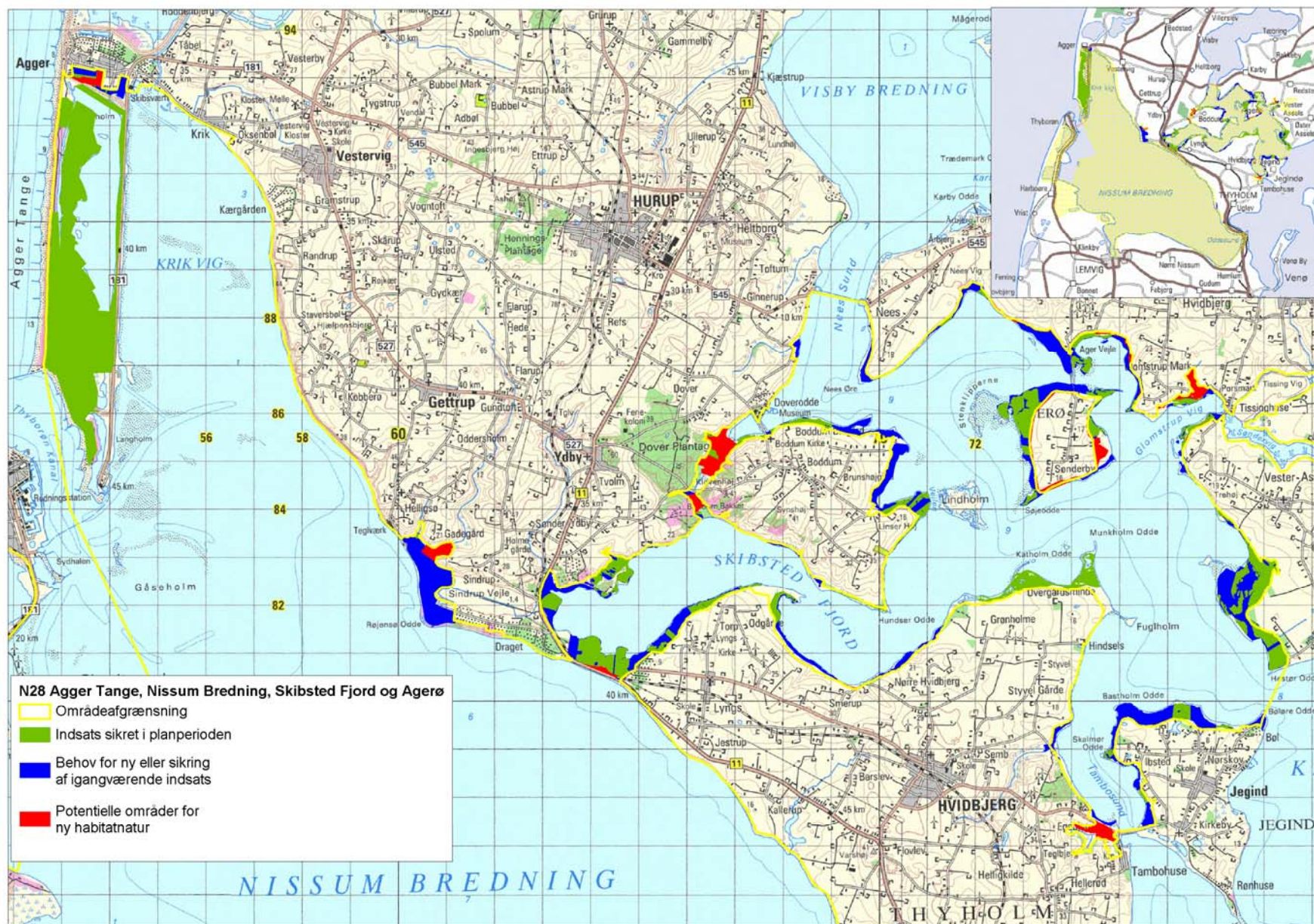
- Arealet med rigkær udvides sammen med arealet med kildevæld (levested for gul stenbræk) med sammenlagt 10-20 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Arealet med kalkoverdrev og surt overdrev udvides, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.

Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejdet drifts- og plejeplan).

Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

	Handleplan-myndighed			Offentlige lodsejere	Total
	Thisted Kommune	Struer Kommune	Morsø Kommune	Naturstyrelsen	
Udvidelse af naturtyper:	Ca. 5-10 ha	Ca. 5-10 ha	Ca. 5-10 ha	0 ha	10-20 ha

Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur

Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Resumé af Naturstyrelsens Natura 2000-plejeplan.

Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Natura 2000-området har et areal på 33.165 hektar og har en kystlinje mod Limfjorden på ca. 80 km. Området består af flere store marine delområder bl.a. Nissum Bredning, som ligger stort set ubeskyttet for vestenvinden og består af lavvandede grunde mod vest, samt Limfjordens dybeste område Oddesund mod øst med dybder ned til omkring 32 meter. Midt i området ligger den beskyttede og lavvandede Skibsted Fjord og længst mod nordøst ligger det vidt forgrenede farvand omkring Agerø. Længst mod vest ligger på Agger og Harboøre Tange med en række kystlaguner, som er meget vigtige levesteder for fugle. Strandenge, strandvolde og strandoverdrev dominerer landdelen af området. Strandengene varierer mellem smalle bræmmer langs fjorden og større sammenhængende strandengsarealer med alle strandengenes karakteristika. Langs skræntfoden og i Dover Kil området findes de fleste af områdets værdifulde kildevæld og rigkær, mens områdets klittyper findes på Agger Tange.

Naturstyrelsen ejer størstedelen af arealerne på Agger og Harboøre Tange, den tidligere fjordarm Tissingvig, nogle mindre arealer ved Dover Kil samt en lille ø NV for Agerø.

Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området Tabel a

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	1330	Strandeng	413
	2130	Grå/grøn klit	164
	2140	Klithede	<1
	4030	Tør hede	1
Ialt			578

Indsats for naturtyperne I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i tabel b. Der skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Planlagt indsats for lysåbne naturtyper Tabel b

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Bekæmpelse af invasive arter	nyt	575
Rydning af uønsket opvækst	eksisterende	14
Afskrælning eller afbrænding	eksisterende	16
	nyt	578
Græsning	eksisterende	449

Særlig indsats for arter Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for arter, som fremgår af tabel e. Planlagt indsats for arter *udover* indsatsen for naturtyperne Tabel e

	Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Enhed	Antal enheder
A021 Rørdrum	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
A081 Rørhøg	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
A132 Klyde	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
	Begrænsning af prædation	eksisterende		
		nyt		
A138 Hvidbrystet præstekrave	Begrænsning af prædation	eksisterende		
A149 Almindelig ryle	Begrænsning af prædation	eksisterende		
	Græsning	eksisterende	ha	360
		nyt	ha	60
				420
	Slåning eller slæt	nyt	ha	60
			60	
A151 Brushane	Græsning	nyt	ha	20
				20
	Slåning eller slæt	nyt	ha	20
				20
A191 Splitterne	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
	Begrænsning af prædation	eksisterende		
A193 Fjordterne	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
	Begrænsning af prædation	nyt		
A194 Havterne	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		
	Begrænsning af prædation	nyt		
A195 Dværgterne	Anden særlig udformning af arealplejen	eksisterende		

I tabel e er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignede, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan

Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i " Habitatbeskrivelser, årgang 2010 ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlands-strandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med Empetrum nigrum) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lyng og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lyng og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelyg) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med Rhynchosporion) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantesafland) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller) , 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter) .
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovklit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Ege-blandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190

	(Stilkeke-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .
Tilstandsklasse	Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks. Der er 5 tilstandsklasser: I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand. Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR .
Gunstig bevaringsstatus	En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når: - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når: - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside .
Natura 2000-handleplan	Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan.

	I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.
Invasive arter	Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde:</p> <p>Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt <p>Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning
Urørt skov	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt

Bilag 6: Vedrørende miljøvurdering

Handleplan-myndigheden skal vurdere, om der skal foretages en miljøvurdering af handleplanen, jf. lovbekendtgørelse nr. 936 af 24/9 2009 "Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer".

Reglerne om miljøvurdering fremgår af lov om miljøvurdering af planer og programmer (miljøvurderingsloven). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en miljøvurdering i henhold til miljøvurderingsloven. Efter lovens § 3, stk. 1, gælder, at planer, der sætter rammer for fremtidige tilladelser til projekter opført på lovens bilag 3 eller 4, obligatorisk er omfattet af lovens bestemmelser om miljøvurdering – uanset om påvirkningen forventes at være væsentlig. Kravet om obligatorisk miljøvurdering gælder også planer, som vil kunne påvirke et udpeget internationalt naturbeskyttelsesområde. I dette tilfælde dog kun, hvis påvirkningen må forventes at blive væsentligt. Med 'væsentlig påvirkning' forstås såvel positive som negative væsentlige påvirkninger.

Det må som udgangspunkt antages, at handleplaner for et Natura-2000 område vil påvirke området væsentligt, da dette netop er sigtet med planen.

Lovens § 3, stk. 2, muliggør, at planer og programmer, der alene indeholder mindre ændringer, kun omfattes af kravet miljøvurdering, hvis planen på grundlag af kriterierne i lovens bilag 2 må antages at kunne få en væsentlig påvirkning på miljøet.

Kommunerne (Thisted Kommune, Lemvig Kommune, Morsø Kommune og Struer Kommune) har vurderet at handleplanen alene gengiver den statslige Natura 2000-plans foranstaltninger. Yderligere er det vurderet, at der i handleplanen ikke er tilføjet præciseringer eller andet. Det er derfor vurderet, at der ikke er tale om en ny plan, og at handleplanen således ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven.

Bilag 7: Anvisninger for beskyttelsesindsats for fugle

Fugleart	Anvisninger for beskyttelsesindsats
Alm. ryle	<p>Yngler i perioden 1. april-15. juli på enge med lav vegetationshøjde og tuedannelser. Vegetationshøjde på maksimalt 10 cm og. Sent slæt efter ynglesæsonen kan holde vegetation lav.</p> <p>Ved hegning af engarealer der grænser op til vådområder, skal hegn sættes et stykke ude i vandet. Dette sikrer fourageringsmuligheder og lav vegetation i vandkanten.</p> <p>Vurderet maksimal saltholdighed i såvel yngle- og fourageringsområde er 4‰.</p> <p>Alm. ryle udviser stedtrofasthed. Pleje af engarealer bør derfor tage hensyn til allerede kendte redesteder og sikre at vegetationen holdes tilstrækkelig lav.</p> <p>Det vurderes at yngleområdet i en afstand af 200 m skal være uforstyrret i perioden 1. april-15. juli. Forstyrrelser fra græssende kvæg reguleres ud fra ønsket om en passende vegetationshøjde.</p> <p>Vurderet areal af egnet fourageringsområde er 20 ha inden for en afstand af 1 km fra reden.</p>
Brushane	<p>Vurderet maksimal vegetationshøjde (bortset fra enkelte tuer) er 10 cm i perioden 1. april-15. juni. Evt. slæt bør ikke finde sted før 5. juli. Det vurderes at yngleområdet i en afstand af 200 m skal være uforstyrret i perioden 1. april-15. juli. Forstyrrelser fra græssende kvæg reguleres ud fra ønsket om en passende vegetationshøjde.</p> <p>Vurderet maksimal saltholdighed i yngle og fourageringsområder er 4‰.</p> <p>Yngelen har brug for, at arealet af vandfyldte pander og løer udgør minimum 5% i perioden 15. april – 15. juni. Mindste kote for grundvand er minus 20 i de fugtigste dele af engen i perioden 15. april-15. juni. Minimumsareal af egnet fourageringsområde er 25 ha inden for en afstand af 1 km fra reden.</p>
Dværgterne	<p>Mulighederne for placering af kolonier synes at være en begrænsende faktor for bestanden. Egnede lokaliteter for kolonier indbefatter åbne, uforstyrrede sand-/grus-strande uden rovpattedyr, som kan prædere dværgterne, eller dens æg og unger.</p> <p>Det vurderes at kolonien i en radius på 200 m skal være uforstyrret i perioden 1. april-15. juli.</p> <p>Restriktioner på færdsel omkring kolonien kan være en mulighed, da forstyrrelse af ynglekolonier er en reel trussel.</p>
Fjordterne	<p>Arten er afhængig af at kunne etablere en koloni på egnede småøer og holme, uden tilstedeværelse af rovpattedyr, som kan prædere fjordterne eller dens æg og unger.</p> <p>Det vurderes at kolonien i en radius på 300 m skal være uforstyrret i perioden 1. april-15. juli.</p>
Havterne	<p>Arten er afhængig af at kunne etablere en koloni på egnede småøer og holme, uden tilstedeværelse af rovpattedyr, som kan prædere havternen, eller dens æg og unger.</p> <p>Det vurderes at kolonien i en radius på 300 m skal være uforstyrret i perioden 1. april-15. juli.</p>
Hvidbrystet præstekrave	<p>Muligheder for at yngle på brede, uforstyrrede sandstrande og klitter samt på kortgræssede strandenge uden tilstedeværelsen af rovpattedyr, som kan prædere hvidbrystet præstekrave, eller dens æg og unger.</p> <p>Det vurderes at der skal være en uforstyrret zone omkring ynglepladsen.</p>
Klyde	<p>Engområdet på ynglestedet, skal være åbent, og vurderet maksimal vegetationshøjde er 10 cm i perioden 15. marts til 1. juli.</p> <p>Arten er afhængig af rævesikrede enge og småøer.</p>
Rørdrum	<p>Prædationstrykket på rørdrum nedsættes mærkbart, når rørskovene er permanent vanddækket.</p> <p>Vurderet minimum er et vanddække på 15 cm i perioden 1. februar-1. juni, samt</p>

	uforstyrrede yngleområder i perioden 1. februar-1. august. Ved høst af tagrør i rørsumpe med ynglende rørdrum, rørhøg eller odder, bør der efterlades sammenhængende rørskov på mindst 3 ha.
Rørhøg	Arten lever i mosaiklandskaber med rørskovsomkransede søer samt dyrkede og udyrkede arealer. Ved høst af tagrør i rørsumpe med ynglende rørhøg, bør der efterlades sammenhængende rørskov på mindst 3 ha. Yngleområdet skal være uforstyrret ved og i umiddelbar nærhed af reden i perioden 1. april-1. august.
Splitterne	Arten er afhængig af at kunne etablere kolonier på egnede sandstrande, småøer og holme, uden tilstedeværelse af rovpattedyr, som kan prædere havternen, eller dens æg og unger. Yngleområdet skal være uforstyrret ved og i umiddelbar nærhed af reden i perioden 1. april-1. august. Græsning og høslet på strandenge forbedrer livsbetingelserne for arten.
Bramgås	Arten lever af græsser på strandenge og kulturgræsser (og grønne skud fra vintersæd). Egnede raste- og forageringssteder er uforstyrrede områder med lav vegetation (10 cm) i perioden oktober til maj.
Hjejle	Hedepleje: Driftsplaner skal sikre tilstrækkeligt med åbne områder og lav og sparsom vegetation. Vurderet maksimum for vegetationshøjde er 30 cm i perioden 1. marts-15. juli. Vurderet maksimum af træer og større buske er 5 pr. 50 ha (ekskl. Levende hegn). Det vurderes, at yngleområdet i en afstand af 300 m skal være uforstyrret i perioden 1. marts-15. juli. Områder, hvor der er formodning om etablering af ynglepar, lukkes for færdsel i yngleperioden. Vurderet minimumsareal af tør åben hede er 50 ha på den enkelte ynglelokalitet.
Hvinand	Muligheder for fouragering og tilstrækkeligt med uforstyrrede rasteområder i perioden november til maj
Kortnæbbet gås	Arten fouragerer primært på landbrugsarealer. Vurderet maksimum for vegetationshøjde er 10 cm i perioden 1. september-15. maj. Tilstrækkeligt med uforstyrrede rastemuligheder.
Krikand	Arten foretrækker ofte småsøer og søger skjul i lukket vegetation (rørskov og rørsumpe). Muligheder for fouragering samt tilstrækkeligt med uforstyrrede opholdssteder. Stedvis fjernelse af vedplanter og forbedret hydrologi på fugtige naturtyper ved søer, vandløb og marine områder forbedrer levestedet.
Lille Kobbersneppe	Arten er afhængig af højsande eller uforstyrrede strandstrande som rasteområder i foråret (marts-maj) og i sensommeren/efterår (aug.-sep.)
Lysbuget Knortegås	Arten er afhængig af uforstyrrede afgræssede strandenge i perioden november til og med foråret hvor den fouragerer og raster. Begrænsning af færdsel på strandengene især i forårsperioden vil begunstige forholdene for arten.
Mosehornugle	Mosehornugle kan hjælpes ved at sørge for en god forvaltning af strandenge og moser med tilpas græsningsintensitet og naturlig hydrologi. Forstyrrelser skal undgås ved at begrænse menneskelig adgang til yngleområderne i perioden fra 1. april til 15. juli. Forvaltning med høslæt skal foretages efter 1. august, hvor fuglene har overstået yngletiden. Vurderet minimumsareal af fourageringsområder er 200 ha med maksimalt 25 cm vegetationshøjde i perioden 1. marts-15. juli.
Pibeand	Muligheder for fouragering under efterårstrækket (sep.-nov.) og forårstrækket (marts-april) samt tilstrækkeligt med uforstyrrede rastemuligheder

Pibesvane	Muligheder for fouragering i vinterhalvåret og tilstrækkeligt med rastemuligheder
Sangsvane	Muligheder for fouragering i vinterhalvåret og tilstrækkeligt med uforstyrrede rasteområder.
Spidsand	Muligheder for fouragering og tilstrækkeligt med uforstyrrede rasteområder i perioden sep-nov og marts-april.
Toppet skallesluger	Muligheder for fouragering og tilstrækkeligt med uforstyrrede rasteområder.